

ПРОФЕСОР МИРОСЛАВ ЯНАКИЕВ**(19. VIII. 1923 – 9. XI. 1998)**

На 9. XI. 1998 г. на седемдесет и пет годишна възраст почина проф. Мирослав Янакиев, учен от европейска и световна величина. Остава да живее научното му дело, възхвалявано от едни и отричано от други. Остана и споменът за него – жизнелюбив по натура въпреки физическия недъг, с изострен усет за новото в науката, последователен в професионалното си развитие, готов винаги да помогне на всеки, който се обърне към него за съвет или помощ, себераздаващ се до пожертвователност, толерантен към онези, които не споделят идеите му или направо ги отричат. В продължение на повече от 45 години той преподаваше в Софийския университет “Св. Климент Охридски” и бе винаги сред най-уважаваните преподаватели. Държеше се дружелюбно, приятелски със студентите, уважаваше ги, насърчаваше ги, особено тези, които се насочваха към научна дейност. От своя страна студентите го обичаха и споделяха с него какво ли не, чакаха от него съвет или мнение дори по строго личен въпрос. Проф. Янакиев бе постоянно търсен за консултация от аспиранти (не само негови) и от млади научни работници независимо от темата на научната им разработка. Той бе рецензент на няколко десетки дисертанти за научните степени “доктор” и “доктор на науките”, като в написаните от него рецензии обективно се оценяват положителните и слабите страни на съответния труд. Той бе многократно избиран за рецензент

по конкурси за доцент или професор, тъй като се отличаваше с честност, неподкупност и добросъвестност.

Професор Мирослав Янакиев посрещна с голяма надежда откриването на Висшия педагогически институт в гр. Велико Търново през есента на 1963 г. и с желание се отзоваваше на поканите да бъде лектор на събрания или семинари, посветени на професионални проблеми – общофилологически, лингвистични, методически.

Мирослав Янакиев Николов е роден в гр. София на 19 август 1923 г. Завършва Първа мъжка гимназия през 1943 г. Постъпва като студент по славянска филология в Софийския университет “Св. Климент Охридски” и завършва през 1947 г. Негови учители в университета са Стефан Младенов, Стоян Романски, Кирил Мирчев, Иван Леков, Любомир Андрейчин, Борис Йоцов и други видни учени. Като студент той е определен да бъде библиотекар на Славянския семинар, длъжност, която се е предлагала на едни от най-добрите студенти.

Мирослав Янакиев завършва университета със защита на тезата (дипломна работа) “Свидетелски и несвидетелски глаголни времена в историята на българския език”. Въпреки че трудът му е написан на високо научно равнище и съдържа немалко нови положения (особено след преработката му през 50-те години), той, за съжаление, остава неотпечатан (вероятно поради скромността и изключителната самокритичност на автора).

По предложение на проф. Кирил Мирчев още през 1947 г. Мирослав Янакиев е избран за асистент в катедрата по български език и остава неин член в продължение на 45 години – до пенсионирането си през 1988 г. (и след тази година той продължава да чете лекции в университета). През 1963 г. Мирослав Янакиев е избран за доцент, а през 1979 г. – за професор.

Минаха много години от учебната 1948/49 г., когато младият Янакиев ни водеше упражнения по практическа граматика, но и до днес помня не само общите насоки на работата му, но и отделни упражнения или детайли от тях. Например той отдели няколко стихосбирки от библиотека

“Смяна” на тогавашното младежко издателство и ни предложи да изготвим рецензия за една от тях по избор. Най-добрите рецензии Янакиев предложи за публикуване в сп. “Език и литература” (г. IV, 1949, кн. 4).

В Софийския университет името на проф. Янакиев обикновено се свързва с въведения по негово предложение самостоятелен курс по българска стилистика, наука, по която той чете лекции в продължение на три десетилетия. Но той е водил лекции и по много други дисциплини: старобългарски език, история на българския език, съвременен български език (фонетика, лексикология, морфология и синтаксис), глаголическа и кирилска палеография, българско стихознание и др. Въпреки разнообразието от лекционни курсове, между тях има вътрешно единство, основаващо се главно на единния подход от страна на учения.

Проф. Янакиев беше изключително добър научен организатор. Под негово ръководство стотици студенти работиха дипломни работи, с които допринесоха за формирането и развитието на глотометрията (наука за количествено измерване на езика) и за изучаването на българския език.

Той беше учен с изключително богата ерудиция, който критично усвояваше постиженията на езиковедството до средата на XX в., познаваше задълбочено и всички съвременни течения и насоки в развитието на лингвистиката през следващите десетилетия.

Всички, които познаваха Янакиев или бяха слушали за него, се удивляваха на феноменалната му памет и на способността му да изучава чужди езици. Трудно е да се каже колко езика той знаеше, но някои автори твърдят, че трудно ще се намери език, на който Янакиев да не може поне да чете. Да се знае един език, за него означаваше да се познава не само книжовната му форма, но и диалектите, жаргоните, стиховете, историята на езика и на народа, културата му, изкуството му, неречевите средства за комуникация и т. н.

Въпреки че беше толерантен към филологическите и в частност към лингвистичните възгледи и концепции на колегите си, Мирослав Янакиев беше последователен и неотстъпчив по отношение на собствените си разбирания.

Още първата книга на М. Янакиев “Българско стихознание” (1960) се посреща с изключително голям интерес, но не се оценява еднозначно. Тя има и хвалители, и отрицатели. В нея младият учен подлага на дълбок критичен анализ фонологията, като разкрива нейните вътрешни противоречия. Българското стихознание авторът разработва от позицията, че езикът е наблюдаем, следователно и стихът, подобно на всичко останало в езика, подлежи на измерване. Така Янакиев полага основите на науката за измерване на езика, която по-късно ще нарече глотометрия.

Глотометрията, така както я създава проф. М. Янакиев, се основава на няколко фундаментални положения: “продукти” на езика са идиолектите; б) езикът е изцяло наблюдаемо явление, т. е. може да се измерва; в) истинска единица на езика е морфемата (думата е факт само на буквения запис на езика); г) глотометрията работи само с морфемите, а не с думи; д) в езика няма равнозначни изрази; е) в езика няма и омонимични изрази.

Глотометрията е последователно разработена в книгата му “Стилистиката и езиковото обучение” (1977). Авторът стига до извода, че стилът е съвкупност от статистически характеристики, като една от най-важните характеристики е вербалната (глаголната) температура, т. е. наситеността на текста с лични глаголни форми. За еталон се приема разговорният стил, в който личните глаголни форми достигат 23-25%. М. Янакиев установява още, че в разговорния стил българския език най-честа дума е съюзът *да*, следва възвратното местоимение *се*, на трето, понякога на второ място пред *се*, се намира съюзът *и*, едва на четвърто, понякога на пето място по честота стои предлогът *на*. В художествената литература първото място по честота се заема от съюза *и*, второто и третото място си поделят *се* и *да*, а за четвърто и пето място спорят предлозите *на* и *в*. В публицистичните и научните текстове първо място по честота се пада на предлога *да*, стабилно второ място заема съюзът *и*, а на трето място идва предлогът *в*. Средната дължина на думата в разговорния стил е с една-две букви по-къса от средната дължина на думата в останалите стилове. Посочват се и други статисти-

чески различия между стиловете на българския език. Ще цитирам заключението на проф. Янакиев: “Учението за разговорния стил като еталонен най-желан тип изразяване е достатъчно надежден ориентир, достатъчно компетентен съдник за препоръчителното и непрепоръчителното в езиковата практика” (с. 231).

Конкретни и морфологични въпроси проф. Янакиев разработва в множество отделни статии (някои написани в съавторство с Н. Котова), които тук няма да бъдат посочвани.

От глотометрични позиции проф. Янакиев, съвместно с Н. Котова, написва през 80-те години “Грамматика българского языка для владеющих русским языком”. Въпреки че за нея има десетина положителни рецензии и че е обсъждана в няколко славистични катедри, тя и до днес не е отпечатана.

През 1974 г. М. Янакиев и Н. Котова започват работа върху морфемиарий на българския език, като за основа вземат 100 килолекси (100 000 словоформи разговорна реч). И този капитален труд не е видял бял свят.

М. Янакиев и Н. Котова разработват методика на изучаване на палеославистични текстове. Нейните основни принципи са обосновани в статията “О некоторых принципах традиционной палеославистики” (1970), написана във връзка с подготовката на Григоровичовия паримейник (паметник от XII в.) за издаване (издание, което и до днес не е осъществено).

Проф. Янакиев има приноси в областта на писмото и на правописната теория, в областта на произносителните стилове и др. Той е отличен популяризатор на научните знания. За това свидетелстват книгите му “Как да редактираме собствено съчинение” (1975) и “Електрониката в помощ на учителя филолог” (1988), както и написаните от него раздели в учебници по български език за педагогическите институти и за различни училищни степени – начална, средна и горна. Той участва и в съставяне на ромски буквар (1993).

Проблемите на обучението по български език и особено поставянето му на статистична основа всякога привличаха вниманието му. Той с желание се включваше при изготвяне на учебни програми, при написване на учебници, при разра-

ботване на методически проблеми, ратуваше за използване на програмирането в обучението по правопис и т. н.

Писани наскоро след смъртта на проф. Янакиев, в тези бележки съществено място се пада на емоционалното отношение към човека и учения, отишъл си завинаги от този свят. Целта ми не бе да обхвана цялостно научното му дело, а да открия най-важното, най-значимото.

Както всяко новаторско дело, така и научното дело на проф. Янакиев не се оценява еднозначно. Мнозина оспорват идеите му, други направо ги отхвърлят, но така е, когато ученият е изпреварил времето си. Глотометрията, разработвана от проф. Янакиев, принадлежи на ХХІ век. Погледът на учения бе изцяло обърнат към бъдещето, той бе прозрял в него не само по отношение на глотометрията, но и по отношение на останалите науки. През ХХ век развитието на науката вървеше към все по-силно разчленение и потясна специализация, през ХХІ век отново ще настъпи единение и синтез между клоновете на една наука, но вече на основата на постигнатото знание, ще се извърши обединение и между отделните науки. Проф. Янакиев твърде ясно прозря в това бъдеще и това му осигурява безсмъртие.

З а б е л е ж к а: Кратка статия за проф. Мирослав Янакиев написах през 1983 г. по случай неговата 60-годишнина (“С разностранни лингвистични интереси. Проф. Мирослав Янакиев на 60 години” – Наука и труд, вестник на Великотърновския университет, бр. 2, 8. III. 1984). Статията не е отбелязана в библиографските справочници. Липсва и на стр. 331 (“Публикации за Мирослав Янакиев”) от Сборник от научни трудове, посветен на 70-годишнината на проф. Мирослав Янакиев. С., 1993. Вероятно публикацията е останала неизвестна и за самия Янакиев, за което искрено съжалявам.

Русин Русинов